

การลดการกำหนดความผิดอาญาในประเทศไทย*

DE-CRIMINALIZATION IN THAILAND

นคร วัลลิภากร

Nakorn Wallipakorn

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Dhurakij pundit University, Thailand

E-mail: Khunjack.za@gmail.com

บทคัดย่อ

การกำหนดความผิดอาญาของกฎหมายอาญาในการคุ้มครองสังคม เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม กฎหมายอาญาจึงเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งสภาพบังคับใช้อาจได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการอื่นๆ ตามกฎหมาย โดยเฉพาะโทษที่ใช้ทางอาญา ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลสูงมาก การกำหนดกฎหมายอาญาจึงต้องมีนโยบายทางนิติบัญญัติที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญาอย่างมีดุลยภาพ และกำหนดเท่าที่จำเป็น ซึ่งอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐ ตามหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำหรับประเทศไทยเราพบว่าในระดับดุลยภาพของการกำหนดกฎหมายอาญาออกมาบังคับใช้มีมากจนเกินความจำเป็น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่เป็นผลตามมาคือ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ จะต้องรับทำคดีจำนวนมากในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อนำคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งทำให้คดีอาญาเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เป็นผลมาจากการกำหนดความผิดอาญามากเกินไป ปัญหานี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีอีกหลายประเทศที่มีสถานการณ์เดียวกัน แนวทางในการแก้ไขคือ การลดทอนความผิดอาญาที่ไม่จำเป็นลง โดยมีการทบทวนกฎหมายที่มีมาก่อนหน้านี้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกความผิดอาญาเสีย ในเรื่องที่ไม่สมควรเป็นความผิดอาญา เช่น ความรับผิดชอบอาญาบางประเภท ตลอดจนการถ่ายโอนภาระงานที่ไม่ควรใช้ความผิดอาญาไปยังงานฝ่ายปกครอง หรือมาตรการทางกฎหมายปกครอง ที่เหมาะสมกว่าอันเป็นการลดการใช้กฎหมายอาญาที่ก่ออันตรายต่อบุคคลในสังคม เพื่อให้เกิดการใช้กฎหมายอาญาเท่าที่จำเป็นอย่างมีดุลยภาพภายใต้หลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐต่อไป

* Received 22 October 2019; Revised 28 November 2019; Accepted 24 December 2019



คำสำคัญ: การลดการกำหนดความผิด, ความผิดอาญา, ประเทศไทย

Abstract

The criminal offenses, as the tools to protect the peace and the public order of the society have high impact to the individuals. Therefore, the legislative policies regarding the criminal offenses should be initiated in the balance and necessary manner, under the rule of law, the Rechtsstaat, human rights, and human dignity principles. According to the study, in Thailand, there are a large volume of the criminal cases, causing the excessive burdens to the administrative offices, the polices, and the courts, as well as causing the overcrowding problem in the prisons. These are the results of the enforcement of the unbalanced and unnecessary criminal laws. It is to be noted that this problem does not occur only in Thailand but in various nations. The solution of such problem is to decriminalize the unnecessary offenses, by reviewing the existed criminal offenses and amending or abolishing those that should not be the criminal offenses. In addition, there should be the transfer of the duties which are not the crimes to the other administrative functions, to implement the administrative measures. These shall lead to the reduction of the harm derived from the enforcement of the criminal laws towards the people in the society, and shall enhance the balanced and necessary implementation of the criminal laws under the rule of law and the Rechtsstaat.

Keywords: Reduction of the Assignment of Offenses, Criminal Offenses, Thailand

บทนำ

ในประเทศไทยพบว่ามีกำหนัดความผิดอาญามากเกินไปกว่าคุณลักษณะของ บทบาทของกฎหมายอาญา และเป้าหมายของกฎหมายอาญาที่มุ่งคุ้มครองปัจเจกชนและการ คุ้มครองสังคม ส่งผลให้คนในสังคมต้องถูกดำเนินคดีอาญาได้ง่ายโดยไม่จำเป็น ซึ่งกระทบต่อ



ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม และเป็นภาระกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ต้องขยายโตขึ้นเพื่อรองรับและใช้งบประมาณมากขึ้นโดยไม่ก่อประโยชน์ใดๆ กับคนและสังคมเลย กลับก่อภัยจากการใช้อำนาจรัฐที่เกินขอบเขตของบทบาทของกฎหมายอาญาที่เหมาะสมด้วย คุณภาพของการคุมคุ่มครองสังคม นโยบายปราบปรามอาญากรรม (Crime Control Model) จึงต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม (Due Process) และกำหนดความผิดอาญาด้วยความระมัดระวัง มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศในบางลักษณะของการกระทำที่ไม่สมควรเป็นความผิดอาญา

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ได้ให้ความหมายของกฎหมายอาญาไว้ว่า (คณิต ฌ นคร, 2560)

“กฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษวิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น” (Hans-Heinrich Jescheck, 1988)

ภารกิจของกฎหมายอาญา มีภารกิจในการคุมคุ่มครองสังคม ภารกิจในการปราบปราม และในการป้องกันการทำความผิด และภารกิจในการคุมคุ่มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุมคุ่มครองคุณภาพของการกระทำ (คณิต ฌ นคร, 2560)

การกำหนด “ความผิดอาญา” มีความสำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกาย สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ การกำหนดความผิดอาญาจึงต้องใช้เฉพาะกับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมเท่านั้น และ “เท่าที่จำเป็น” กล่าวคือ ถ้ากำหนดความผิดอาญาเกินความจำเป็น ก็จะมีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กระบวนการยุติธรรม สังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายนานับประการ ดังที่ปรากฏจากนโยบายการใช้กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปราบปรามผู้เสพ ผู้ครอบครองเพื่อเสพ ซื้อง่ายเพื่อเสพ ในปัจจุบัน การทำแท้ง คำประเวณี การพนัน และยาเสพติด หรือความผิดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและการค้า ได้แก่ เสพสุรายาเมา หรือความผิดเกี่ยวกับเช็ค ความผิดฐานเดินขบวนหรือก่อให้เกิดความไม่สงบ เป็นต้น (Andrew Ashworth, 2009)

เนื้อหา

การบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไป



การใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไป เป็นอุปสรรคพื้นฐานที่สำคัญ การใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไปเป็นปัญหามาจากการร่างกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ประการที่สอง เกิดจากการเรียนการสอนวิชาการกฎหมายอาญา ที่เน้นการสอนและตีความกฎหมายและความหมายของอาชญากรรมไว้อย่างกว้าง ทำให้เกิดสภาวะการใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไป ทำให้เกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเพราะมีปริมาณคดีมากกว่าคุณภาพของการดำเนินคดี ซึ่งลดคุณค่าของบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติฐานความผิดจำนวนมากเกินไป และความยากในการจะนำกฎหมายมาใช้ทั้งหมดหรืออย่างชัดเจน (Smith F. Stephen, 2012)

ในสหรัฐอเมริกามีการโต้เถียงในเรื่องกระบวนการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไปเช่นกัน ที่ประชุมของสภาองเกรส ครั้งที่ 111 และ 112 ได้แนวทางในการจำกัดความขอบเขตของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มากเกินไป (Defining the Problem and Scope of Over-Criminalization and Over-Federalization Hearing before the Over-Criminalization Task Force of 2013, The Committee on the Judiciary, House of Representatives 113th Congress, First Session, June 1, 2013 Serial No.113-44) ปัจจุบัน United States Code ได้บัญญัติฐานความผิดอาญาไว้กว่า 4,500 ฐานความผิด ที่ถือเป็นความผิดอาญาระดับประเทศ (Federal Crimes) และมีกฎหมายแห่งกฎหมายลำดับรองออกมาขยายความอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการลดการบังคับใช้กฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกา เป็นการกำหนดถึงแนวทางและการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มากเกินไป มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อลดจำนวนบุคคลที่เข้าสู่เรือนจำ ลดงบประมาณที่จะต้องใช้กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคมที่ต้องเข้ามารับภาระ ตัวอย่างหนึ่งในสหรัฐอเมริกามีกฎหมายอาญาในคดียาเสพติด เป็นบทบัญญัติของรัฐบาลกลาง (Federal Law) กว่า 195 เรื่อง มีผู้กระทำความผิดกว่าร้อยละ 34 หรือกว่า 75,000 คน ถูกจองจำในเรือนจำส่วนกลางของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสภาพแออัดมาก (Scott C. Robert, 2014)

สำหรับในประเทศไทย มีบทเรียนนำศึกษาหลายเรื่องที่น่าสนใจ เช่น กรณีเกี่ยวกับกัญชา มีความพยายามที่จะนำพืชกัญชารักษาออกจากยาเสพติดประเภทที่ 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เนื่องจากมีผลงานวิจัยทางการแพทย์อ้างอิงจากงานวิจัยทางการแพทย์ในสหรัฐอเมริกา ว่ากัญชารักษาโรคยาเสพติดประเภทเฮโรอีนรวมถึงฝิ่น กัญชาปลอดภัยกว่า กาแฟ บุหรี่ เหล้า มอร์ฟิน แต่กฎหมายไทยกำหนดให้กัญชาเป็นสิ่งผิดกฎหมายอาญา จึงได้มีความพยายามเสนอการแก้กฎหมายยาเสพติดให้กัญชาและกระท่อมออกจากรายการยา



เสพติด และให้วางระบบการใช้ “กฎหมายการแพทย์” รวมถึงพืชกระท่อม โดยเน้นในรูปแบบของสมุนไพร (สมยศ กิตติมั่นคง, 2559) ซึ่งปัจจุบันได้มีการลดทอนความผิดอาญาเกี่ยวกับกัญชาลงไปได้มากในประเทศไทย

นอกจากนั้นยังมี กรณีความผิดเกี่ยวกับเช็ค ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 จึงกำหนดให้ความผิดต่อเช็คยังเป็นความผิดทางอาญาด้วย กรณีการค้ำมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประกาศและเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เป็นต้นมา ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2560 บังคับใช้แล้ว โดยเน้นมาตรการป้องกันและปราบปรามที่เคร่งครัดขึ้น รวมถึงการเพิ่มโทษให้สูงขึ้นด้วย สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นภาพของประเทศไทยที่ว่า เราใช้การมาตรการทางกฎหมายทางอาญาที่รุนแรงในการดำเนินการกับความผิดฐานค้ามนุษย์อยู่ กรณีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา พบว่า ในคดีลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้า เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามักเลือกดำเนินคดีอาญา คดีทรัพย์สินทางปัญญาส่วนใหญ่เป็นคดีอาญา ทั้งที่ส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชน (กฤษฎา ศุภวรรณะกุล, 2556)

ผลจากการมีกฎหมายอาญาที่มาก คือ นักโทษล้นเรือนจำ

นักโทษล้นคุกหรือผู้ต้องขังล้นเรือนจำในประเทศไทยนับเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทำให้ประเทศไทยติดอันดับต้นๆ ของโลก ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศและแสดงให้เห็นถึงการผิดพลาดของการกำหนดความผิดอาญามากเกินไปอย่างเห็นได้ชัดเจน ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นผลมาจากที่ผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นคดีเล็กคดีใหญ่ คดีที่ศาลยังไม่ตัดสินเด็ดขาด จะถูกส่งเข้าเรือนจำเป็นส่วนใหญ่ เป็นผลให้ประเทศไทยมีอัตราส่วนของผู้ต้องขังต่อประชากร 100,000 คน สูงกว่าประเทศอื่นๆ มาก และประเภทคดีที่มีผู้ต้องขังและนักโทษเด็ดขาดรวมกันมากที่สุด ก็คือ คดียาเสพติด ถือว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของนักโทษทั้งหมด

ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการเลี้ยงดูผู้ต้องโทษจำคุกเป็นจำนวนมากไม่ว่าต่อวัน ต่อเดือน และต่อปี ตลอดทั้งค่าใช้จ่ายส่วนตัวให้กับผู้ต้องขังทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาหรือนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ตลอดทั้งค่าใช้จ่ายในหมวดเงินเดือนของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเรือนจำและทัณฑสถานกว่า 100 แห่งทั่วประเทศ ค่าก่อสร้าง



และซ่อมบำรุงเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ตลอดทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องจัดให้มีในระหว่างต้องโทษ ด้วยระบบของไทยเรา รัฐต้องจ่ายให้ทุกอย่าง การกำหนดความผิดอาญาหลายๆ แล้วเอาคนไปขังไว้นานๆ โดยต้องใช้ภาษีของคนส่วนใหญ่ของประเทศในการเลี้ยงดูทั้งหมดทุกเรื่อง จึงเป็นเรื่องที่ไม่พึงกระทำอย่างยิ่ง

แนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายอาญาที่มากเกินไป

การแก้ไขปัญหากฎหมายอาญาที่มากเกินไปต้องกระทำหลายแนวทาง ประกอบกันไปด้วยดังนี้

ประการแรก สิ่งแรกเมื่อกลับพิจารณาประเทศไทยในเรื่องนี้ คือนโยบายทางนิติบัญญัติของเราต้องเปลี่ยนแปลง โดยการออกกฎหมายอาญาต้องเป็นไปตามปรัชญาและแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายอาญาอย่างแท้จริงเท่านั้น

นอกจากนั้นพบว่าโครงสร้าง องค์กร และขั้นตอนในการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและในภาพรวมของประเทศ ขั้นตอนในการเสนอร่างกฎหมายมีหลายขั้นตอนและไม่สามารถกำหนดกรอบระยะเวลาที่สามารถคาดการณ์ได้โดยเริ่มจากฝ่ายบริหาร ตั้งแต่หน่วยงานเจ้าของเรื่องระดับกรม ระดับกระทรวง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฝ่ายกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมของ ค.ส.ช.องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนภาคประชาสังคม และองค์กรเอกชน ส่งผลให้ในการเสนอร่างกฎหมายส่วนใหญ่ขาดทิศทางการออกกฎหมายในภาพรวม ขาดการบูรณาการเกิดความซ้ำซ้อนและล่าช้า ขาดการศึกษาถึงเหตุผลความจำเป็นและผลกระทบในการออกกฎหมายอย่างเป็นวิชาการ ขาดการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว ขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง หลายฉบับมีประเด็นปัญหาความขัดแย้งในวงกว้างทั้งในหน่วยงานของรัฐด้วยกันและระหว่างหน่วยงานของรัฐกับภาคประชาชน และไม่สามารถหาข้อยุติเพื่อนำไปสู่การออกกฎหมายมาใช้บังคับได้ (วัลลภ นาคบัว, 2559)

ประการที่สอง ต้องมีการทบทวนกฎหมายอาญาที่ประกาศมาก่อนหน้านี้ทั้งหมดว่าเรื่องได้เป็นไปตามปรัชญาและแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายอาญาอย่างแท้จริงให้คงไว้ เรื่องใดที่เกิดบทบาทหรือกรอบของความผิดอาญาให้รับยกเลิกกฎหมายมาตรานั้น หรือกฎหมายนั้นเสียกรณีต้องออกกฎหมายเพื่อปรับแก้หรือออกฉบับใหม่ก็ให้ดำเนินการทันที



การทบทวนกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ซึ่งบังคับใช้อยู่ทั้งสิ้น 350 ฉบับ ว่าฉบับใดไม่จำเป็นต้องมีโทษทางอาญาก็ก็น้อยลง รวมถึงทบทวนว่าความผิดที่เป็นส่วนตัว เช่น การหมิ่นประมาท การใช้เชือก หรือละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาบางอย่าง ควรมีโทษอาญาหรือไม่ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2557) การยกเลิกกฎหมายที่มีโทษอาญาที่มีลักษณะเป็นความผิดอาญาในข้อห้าม ในหลายเรื่อง ที่มีลักษณะเป็นการที่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐที่ต้องการอำนาจที่ไม่จำเป็นและสร้างภาระให้กับประชาชนออกเสีย รวมถึงคดีทรัพย์สินทางปัญญา ความล้มเหลวทางการค้า ซึ่งองค์การการค้าโลก (WTO) บอกว่าเป็นความรับผิดชอบทางแพ่ง แต่ไทยเรากลับเป็นโทษทางอาญาเสียหมด

ในส่วนแนวคิดที่จะการยกเลิกกฎหมายบางเรื่องนั้น เคยมีแนวความคิดที่เสนอให้ยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็นต้องให้มีโทษอาญา เพราะกฎหมายที่กำหนดโทษทางอาญาประกาศใช้แล้วแต่ไม่มีสภาพบังคับประชาชนคิดว่าทำแล้วไม่ผิดกฎหมาย ทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนคดีที่ไม่มีเหยื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ถึงสองในสามของทั้งหมด ได้แก่ คดียาเสพติด คดีหลบหนีเข้าเมือง และคดีการพนัน ถ้าเราสามารถลดปริมาณคดีประเภทดังกล่าวโดยการกระทำใดๆ ที่ไม่ควรเป็นอาญาก็ก่อออกไป ทำให้ศาลพิจารณาคดีอาญาที่แท้จริง เพียงร้อยละ 30 เท่านั้น ดังนั้น พื้นที่ในกระบวนการยุติธรรมจะมากขึ้น สิ่งที่จะเป็นคดีอาญาที่แท้จริงก็จะเข้ามา (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2557)

ประการที่สาม จัดให้ผู้ที่ต้องโทษอาญาจากกฎหมายที่เกินขอบเขตของปรัชญาและแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายอาญาอย่างแท้จริงเท่านั้น พ้นโทษจากโทษทางอาญาโดยเฉพาะโทษจำคุก

ประการที่สี่ ในการเรียนการสอนกฎหมายอาญา ต้องเน้นการสอนปรัชญาและแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายอาญาอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการศึกษาที่เข้าใจอย่างถ่องแท้และไม่มาใช่มกฎหมายอาญาก่อนอันตรายต่อประชาชนในเวลาปฏิบัติงานจริง

ประการที่ห้า การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานต่างๆ กล่าวคือกฎหมายหลายฉบับที่ประกาศใช้แล้วไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความพร้อมในการเตรียมการเพื่อรองรับการปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งด้านบุคลากรงบประมาณวัสดุครุภัณฑ์ เทคโนโลยีการบริหารจัดการรวมทั้งกฎหมายลำดับรองหรือนโยบายปฏิบัติที่ไม่มีการออกมาใช้บังคับในเวลาที่เหมาะสมและประการสำคัญขาดกระบวนการสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจให้กับหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย ผู้ที่ต้องถูกกฎหมายใช้บังคับและประชาชนทั่วไป ขณะเดียวกันก็มีกฎหมายอีกหลายฉบับที่ไม่สามารถผลักดันขับเคลื่อนออกมาประกาศใช้เป็น



กฎหมายได้ เนื่องจากขาดการศึกษาถึงเหตุผล ความจำเป็น และผลกระทบในการออกกฎหมาย
อย่างเป็นวิชาการและขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ทำให้ประเทศไทยเสีย
โอกาสในการพัฒนาประเทศโดยใช้กลไกของกฎหมายในการขับเคลื่อนไปอย่างน่าเสียดาย
(วัลลภ นาคบัว, 2559)

การลดทอนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วย

ปัญหาการกำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดที่ต้องการการ
ลดทอนความผิดอาญาลง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมติทางนิติบัญญัติในการกำหนดความผิดอาญากันมาก ใช้กฎหมาย
อาญาฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะการกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับยาเสพติดที่ค่อนข้างเพ้อ การใช้
โทษจำคุกมากเกินไปจนเกินกว่าจำเป็นตามทฤษฎีกฎหมายอาญา ในการกำหนด “ความผิดอาญา” มี
ความสำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกาย สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ การ
กำหนดความผิดอาญาจึงต้องใช้เฉพาะกับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมเท่านั้น และ “เท่าที่
จำเป็น” กล่าวคือ ถ้ากำหนดความผิดอาญาเกินความจำเป็น ก็จะมีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล
หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กระบวนการยุติธรรม สังคม ซึ่งจะ
ก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายมากนานับประการ ดังที่ปรากฏจากนโยบายการใช้กฎหมายอาญา
และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปราบปรามผู้เสพ ผู้ครอบครองเพื่อเสพ ซื้อมาเพื่อเสพ ใน
ปัจจุบัน (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2562)

ลักษณะความผิดยาเสพติดในประเทศไทยนั้น “ผู้เสพยาเสพติด มีครอบครองไว้เพื่อ
เสพ ซื้อมาเพื่อเสพ” มีความผิดอาญามีโทษจำคุกและปรับ ในขณะที่ “การเสพยาเสพติด”
ในทางหลักการและทฤษฎีกฎหมายอาญา “ไม่เป็นอาชญากรรม” ในหลายๆ ประเทศได้
เปลี่ยนเป็นการใช้ “มาตรการทางปกครอง” แทนการนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามา
บังคับใช้กับ “คนเสพยาเสพติด มีไว้เพื่อเสพ ซื้อมาเพื่อเสพ” โดยการออกกฎหมายที่ยกระดับ
หน่วยงานทางปกครองและงานทางการแพทย์และสาธารณสุข หรือให้ภาคสังคมเข้ามาช่วยเข้า
มาดูแลร่วมกันแทน ในการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้เสพยาเสพติดทำให้ “คนเสพยาเสพติด มี
ไว้เพื่อเสพ ซื้อมาเพื่อเสพ” ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกต่อไป เช่น สหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมนี โปรตุเกส สหรัฐอเมริกา เป็นต้น (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2562)

ประเทศไทยเรายังต้องการ “กฎหมาย” และ “กระบวนการทำงานของหน่วยงาน
ภาครัฐ” ในการ บริหารจัดการปัญหายาเสพติด ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การ



บำบัดรักษา (Therapy) การช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด (Drug help) การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) อันเป็นทางเลือกที่สร้างสรรค์ในการจัดการกับปัญหาเสพติดในประเทศไทยเราให้ถูกต้องเป็นธรรมและให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นกว่านี้ (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2562) แทนการนำตัวผู้เสพไปลงโทษจำคุก

ทางเลือกที่สร้างสรรค์ในมิติทางนิติบัญญัติจึงต้องมี “หลักการลดทอนการใช้มาตรการทางอาญา” (Decriminalization) เป็นหลักการที่ใช้ลดการนำเอามาตรการทางอาญามาใช้ในเรื่องที่ไม่จำเป็นหรือการลดทอนความเป็นอาชญากรรมลงในการกระทำที่ถูกบัญญัติเป็นความผิดทางอาญาไว้ที่เกินสมควร (Over criminalization) โดยใช้มาตรการอื่นๆ แทน (ธานี วรภัทร์, 2557)

นอกจากนั้นยังมีประเด็น การกำหนดสารเสพติดที่ไปสัมพันธ์กับความผิดและโทษทางอาญา การกำหนดความร้ายแรงของสารเสพติดจะต้องพิจารณา “ความเป็นอันตรายจากสาร” หรือ “ความร้ายแรงของสารที่จะก่ออันตราย” ต่อบุคคลหรือสังคมที่เหมาะสม เช่น พืชกระท่อม กัญชา กัญชง เมทแอมเฟตามีน ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยเฉพาะเมทแอมเฟตามีน ควรอยู่ในกลุ่มวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทใช้หรือไม่ พืชกระท่อมไม่ควรเป็นความผิดอาญาแต่ถ้านำไปแปรรูปมีความผิด กัญชงก็ไม่ควรเป็นความผิดอาญา เรื่องเหล่านี้ความรู้ทาง (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2562)

กำหนดความผิดอาญาลักษณะความผิดยาเสพติดของประเทศเราออกแบบไว้ให้เป็นความผิดอาญาแบบเหวี่ยงแห มีนโยบายปราบปราม จับกุม ดำเนินคดี ใช้โทษจำคุก เป็นหลัก ไม่มีการ “จำแนกการกระทำใดเป็นความผิดอาญาหรือไม่” ซึ่งในทางวิชาการถือว่าผิดหลักของการกำหนดความผิดอาญาและการบังคับใช้กฎหมายอาญา เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศไทยในการตัดสินใจที่จะเดินทางไปสู่เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สร้างสรรค์ในการลงโทษคดียาเสพติดกับประชาชนในประเทศของเราต่อไปอย่างไร (ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม, 2562)

ในกระแสโลกาภิวัตน์ ในยุคทุนนิยมสุดโต่ง (ทุนนิยมที่ผิดกฎหมาย) หลายๆ ครั้งก็มีข้อเท็จจริงที่สะท้อนให้เห็นว่าการใช้กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาพ่ายแพ้ต่อผลประโยชน์ของระบบทุนได้เช่นกัน การสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคลากรของกระบวนการยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายอาญาจึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกันเพื่อการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง นโยบายทางนิติบัญญัติจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้



เมื่อพิจารณาเฉพาะในเรื่องการถอนความเป็นอาชญากรรมของผู้ใช้สารเสพติด การปฏิรูปกฎหมายอย่างแรกที่ได้ทำกันไปแล้วในยุโรปและในลาตินอเมริกาก็คือ การประกาศความผิดของผู้ใช้สารเสพติด ให้พ้นจากการถูกจับกุมหรือการดำเนินคดีด้วยข้อหาการใช้สารเสพติดและข้อหาเตรียมการเพื่อใช้สารเสพติด เช่น การไปซื้อหรือหาสารเสพติดมา การมีอยู่ในครอบครองเฉยๆ หรือการปลูกเพื่อใช้ส่วนตัว การถอนความเป็นอาชญากรรมดังกล่าว ไม่ได้ทำให้มีการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น และช่วยลดความกดดันที่มีต่อหน่วยงานรักษากฎหมาย ตลอดจนระบบยุติธรรมและระบบราชทัณฑ์ลงได้มาก นอกจากนี้ ยังช่วยขจัดอุปสรรคของผู้ใช้สารเสพติดที่มีรูปแบบการใช้ที่เป็นปัญหา ทำให้พวกเขาสามารถเข้าถึงบริการด้านการบำบัดและการลดอันตรายได้ (เจสสมา มาร์ติน, 2553)

สรุป

สถานการณ์ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะการใช้กฎหมายอาญาเกินขอบเขตของกฎหมายอาญาส่งผลกระทบต่อบุคคลและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การที่มีจำนวนผู้กระทำความผิดอาญามากย่อมส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ ทำให้กระบวนการยุติธรรมต้องขยายขนาดออกไปมากเกินกว่าที่ควรจะเป็น และโดยเฉพาะการรองรับของเรือนจำและทัณฑสถานที่ไม่เพียงพอจนถึงขั้นผู้ต้องขังล้นคุก การกำหนดความผิดอาญาที่ส่งผลมากที่สุดในประเทศไทยคือ ความผิดฐานผู้เสพ ครอบครองเพื่อเสพ และซื้อขายเพื่อเสพ กลุ่มคนเหล่านี้ต้องถูกจับดำเนินคดีอาญาและรับโทษจำคุกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเรื่องอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วด้วย การลดทอนความผิดอาญาจึงต้องเร่งดำเนินการ โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังกล่าวนี้ โดยปรับลดทอนความผิดอาญาให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยที่ต้องบำบัดรักษาเป็นเงื่อนไขของกฎหมายปกครองและทางการแพทย์และสาธารณสุข นอกจากนั้นต้องจัดให้มีกระบวนการในการทบทวนและตรวจสอบเพื่อพิจารณายกเลิกความผิดทางอาญาที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรให้ลดน้อยลง

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา ศุภวรรณกุล. (2556). ทิศอาร์ไอซ่าแหละกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ระบุยังบิดเบี้ยว-เจ้าหน้าที่รัฐไม่เข้าใจ ชี้ไทยยอมตามแรงบีบต่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก ศูนย์ข่าว

TCIJ: <http://www.tcijthai.com/news/2013/01/scoop/1768>



- คณิต ณ นคร. (2560). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2557). ข้อเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเรือนจำ. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 6(1), 19-44.
- เจสสมา มาร์ติน. (2553). แนวโน้มการปฏิรูปกฎหมายในยุโรปและลาตินอเมริกา. ใน Transnational Institute. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.).
- ธานี วรภัทร์. (2557). มาตรการบังคับทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ดลเจิม. (2562). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. ใน กองพัฒนานวัตกรรมยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- วัลลภ นาคบัว. (2559). แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไทย. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 9(1), 125-138.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2557). นิติเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยกฎหมายเช็ค. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- สมยศ กิตติมั่นคง. (2559). กัญชา คือยารักษามะเร็ง. เข้าถึงได้จาก <https://www.nacdl.org/getattachment/b88e9bed-f28b-441b-99a6-cfcb4745fa4b/overcriminalization-task-force-democrats-report.pdf>
- Andrew Ashworth. (2009). Conceptions of Overcriminalization. OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW, 5, 407.
- Hans-Heinrich Jescheck. (1988). Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil. Germany: Berliner Buchdruckerei Union GmbH.
- Scott C. Robert. (2014). Democratic Views on Criminal Justice Reforms Raised Before the Over-Criminalization Task Force & Subcommittee on Crime. Retrieved from Homeland Security and Investigations: <https://www.nacdl.org/getattachment/b88e9bed-f28b-441b-99a6-cfcb4745fa4b/overcriminalization-task-force-democrats-report.pdf>
- Smith F. Stephen. (2012). Overcoming Over-Criminalization. Journal of Criminal Law and Criminology, 3(102), 536-591.